

Op naar een nieuw vakwerkplan

Drie jaar geleden heeft de sectie LO van het Heerbeek College in de onderbouw hun vernieuwde LO-vakwerkplan doorgevoerd. Aspecten die daarin de leidraad vormen zijn motiverend beoordelen (gebruik van rubrics), adaptief beoordelen en meer gepersonaliseerd leren. Dit artikel ondersteunt secties bij het voorproces en de invoering van een nieuw vakwerkplan. Want dat doe je niet zomaar...

TEKST HANS BARMENTLO EN JOEP VAN DE VEN (TEVENS FOTO'S)

De aanleiding was dat het oude vakwerkplan begon te wringen, zowel bij docenten als bij leerlingen. De docenten konden bepaalde onderdelen of keuzes moeilijk meer uitleggen aan leerlingen wat bij hen leidde tot een (vaak) ongemotiveerde houding. De hoofddoelstelling, leerlingen motiveren en aanzetten tot een actieve leefstijl waarin fysieke activiteit (in welke vorm dan ook) een belangrijke rol speelt, stond lijnrecht tegenover de geformuleerde oefenvormen in het oude vakwerkplan. In Lichamelijke Opvoeding Magazine 6 (2016) en Lichamelijke Opvoeding Magazine 2 (2017) staat beschreven hoe wij met de gehele vaksectie dat proces hebben doorlopen.

Voorbeeld

Sinds die tijd hebben veel vakgroepen onze school bezocht om te kijken op welke manier we het proces hebben doorlopen. Daarnaast hebben we dat op diverse nascholingsdagen gepresenteerd. Aan de ene kant hebben we daarbij ingezoomd op de inhoud van het vernieuwde vakwerkplan, maar ook hoe dat vakwerkplan in de praktijk vorm heeft gekregen en ingevuld wordt. Tijdens de presentaties merkten we op dat bezoekende secties heel erg enthousiast waren, maar het lastig vonden om wat ze zagen en hoorden op hun situatie te projecteren. Welke stappen moeten er als eerste gezet worden? Hoe neem je de gehele vakgroep mee in dit proces? Wat is de rol van de school in zo'n proces? Er was en is duidelijk behoefte aan een leidraad of structuur wanneer het vakwerkplan, soms drastisch, omgegooid gaat worden. Daarmee moeten de secties bepaalde vastigheden toch

enigszins laten varen en een sprong in het diepe maken, wat bepaalde zorgen met zich meedraagt. In dit artikel proberen we onze overwegingen en het proces met jullie te delen. Dit is uiteraard niet in beton gegoten en elke school kan hier zijn eigen draai aan geven, maar hopelijk kan daarmee een groot aantal van die zorgen weggenomen worden.

Voorwaarden

De eerste voorwaarde om aan een dergelijk proces te beginnen is draagvlak, zowel binnen de vakgroep, maar ook op school bij management en directie. De tweede voorwaarde (die erg samenhangt met de eerste) is tijd; verdeeld in periodisering en facilititeit. De laatste voorwaarde is een structuur of plan van aanpak. Het vernieuwen van een vakwerkplan kost energie. Veranderprocessen

De eerste voorwaarde om aan een dergelijk proces te beginnen is draagvlak, zowel binnen de vakgroep, maar ook op school bij management en directie

worden over het algemeen geïnitieerd uit noodzaak of een verlangen. In onze vakgroep was er geen echte noodzaak; het was niet zo dat de motivatie van de leerlingen dermate slecht was of dat er een opdracht lag vanuit de directie. In ons geval was het echt een verlangen naar een verbetering van de leerlingen op meer gebieden dan alleen motorische ontwikkeling. De sectie bruipte van ideeën door verschillende (bij)scholingen. Het

accent lag in het oude vakwerkplan vooral op motorische vaardigheden of prestatie met daaraan gekoppeld een cijfer. Voor het nieuwe vakwerkplan vonden we ook andere accenten een van belang. We besloten om de taken te verdelen over de gehele sectie. Dat heeft als voordeel dat de belasting (energie) gelijkmatig verdeeld wordt over de leden van de vakgroep. Ook zorgt een verdeling voor draagvlak in de vakgroep. Natuurlijk is een andere verdeling

Het tijdig informeren van de directie, en het vakwerkplan aan laten sluiten bij de speerpunten van het beleidsplan, heeft op onze school gezorgd voor een breder, sectieoverstijgend, draagvlak

van de taken ook mogelijk, maar in onze vakgroep heeft een gelijke verdeling van de taken gezorgd voor het benodigde draagvlak en betrokkenheid bij het proces. Dat is ook meteen de eerste voorwaarde; commitment (of draagvlak) in de vakgroep. Afhankelijk van de grootte van de veranderingen heeft dat uiteraard zijn invloed op de rest van de schoolorganisatie. Het tijdig informeren van de directie, en het vakwerkplan aan laten sluiten bij de speerpunten van het beleidsplan, heeft

op onze school gezorgd voor een breder, sectieoverstijgend, draagvlak.

Draagvlak

Om voldoende draagvlak in je vakgroep te krijgen is het goed om de aanleiding voor het proces helder te maken. Dan weet iedereen waarom je het doet. Daarmee is niet gezegd dat iedereen vanaf de start uit de sectie direct lyrisch is over een nieuw vakwerkplan. Dat is ook niet erg, dat is juist ontzettend bruikbaar. Weer starten vanaf de basis van het onderwijs waar je als sectie voor staat. De kernpunten worden daarmee extra sterk verankerd in het nieuwe model. En daarbij kun je de waardevolle aspecten uit het oude model ook zeker gebruiken in een nieuw concept. Denk daarom ook bij de verdeling van taken zorgvuldig na over wie je laat samenwerken met wie. Het kan juist veel opbrengen om verschillende meningen bij elkaar te zetten.

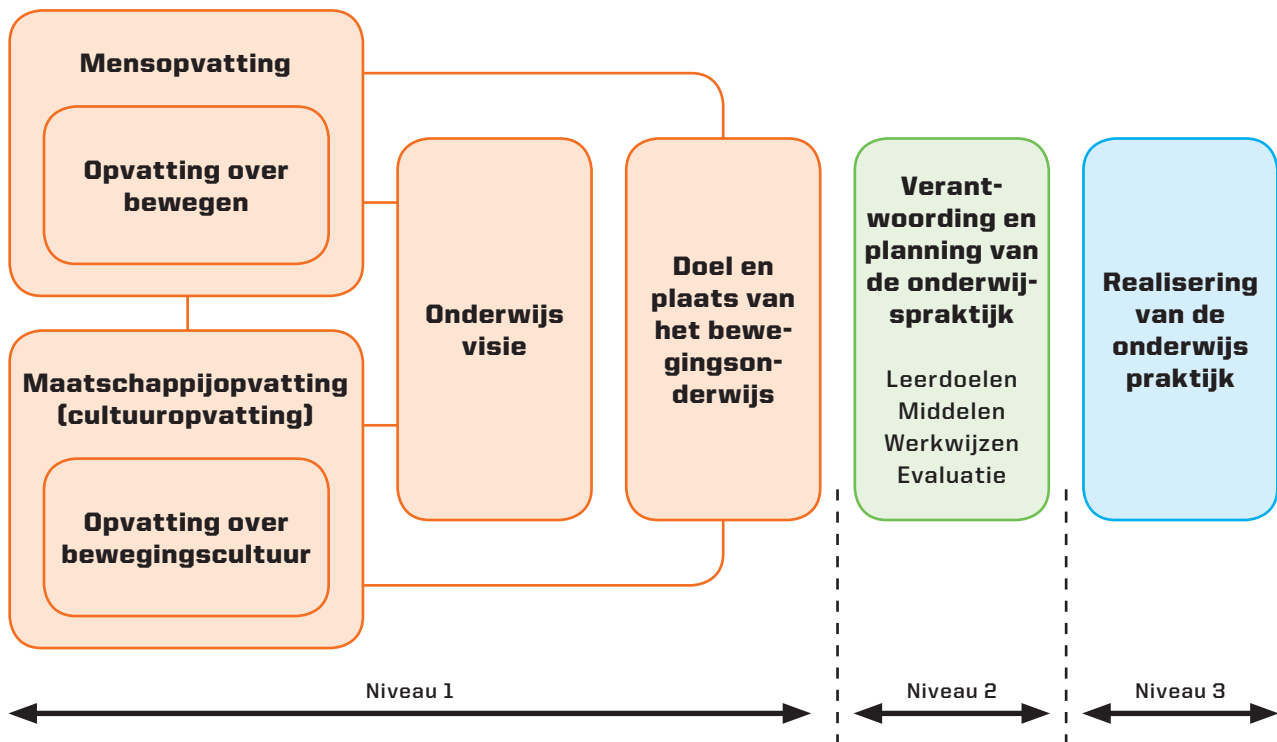
Tijd

De tweede voorwaarde is tijd (of faciliteit). Tijdens bezoeken kregen we ook veel vragen over facilitering. Directie is vaak enthousiast over een nieuw vakwerkplan, maar zijn niet snel geneigd daar tijd en middelen voor vrij te maken. Daar kun je zelf echter proactief en creatief in zijn. Je kunt bijvoorbeeld overleggen om op plenaire studiedagen een eigen programma te volgen. Op onze school werd dit aangemoedigd door de directie en hebben we tijdens studiedagen ons vakwerkplan kunnen verbeteren, niet alleen voor LO maar vaak samen met de creatieve vakken, die vergelijkbare moeilijkheden hebben met bijvoorbeeld een thema als beoordelen. Wat ons (ook) niet lukte was om hier 'extra' uren voor te krijgen. Het is dus een investering.

Plan van aanpak

In eerste instantie waren we begonnen met het herzien van het vakwerkplan, door de onderdelen te herschrijven. Daar kwamen we niet goed uit. Daarom hebben we eerst teruggepakkt naar het maken van een vakgroepsvisie. Terugkijkend was een goed plan van aanpak de derde voorwaarde voor het proces. Dat heeft als voordeel dat je bij allerlei beslissingen niet te maken hebt met individuele voorkeuren, maar dat je het hebt over het belang van de vakgroep. Hiervoor hebben we een gemodificeerd model (Faber C.J., Stegeman H., 1998.) als handvat gebruikt.

In het trechtermodel ga je van abstract (mensbeeld) naar concreet (lesplan). Dit wordt opgedeeld in drie niveaus, waarbij niveau 3

de concrete lespraktijk is. Het vormen van een vakgroepsvisie (niveau 1) is de basis waar je in vervolgstappen steeds weer naar verwijst. Bij moeilijke beslissingen keken we naar wat het best aansluit op onze eigen visie. We hebben hier als vakgroep een aantal bijeenkomsten aan besteed. Dat kostte tijd, maar die tijd moet je het proces ook geven. Bovendien kan het even duren voordat een nieuwe aanpak bij alle collega's is geland en een plekje heeft gekregen. Het is daarom zinloos om dit proces te overhaasten; je dient echter wel goed te timen.

Concretiseren

Na dit meer abstracte deel, konden we aan de slag gaan met niveau 2, de plaats en doel van het onderwijs. Hierin hak je als vakgroep belangrijke knopen door. Hoe vertaalt de visie zich naar een meer concreet instrument? Past een uniforme beoordeling bij je visie (en overigens ook bij de schoolvisie) en vind je dat LO een determinerende functie moet hebben in de school? Allemaal behoorlijk fundamentele keuzes, waarvan je wellicht sommige in overleg met je directie moet maken. Hier is het eerder gecreëerde draagvlak van belang. Na die keuzes kun je concreter worden en volgt de dagelijkse praktijk uit de eerder gemaakte keuzes. Als je kiest om niet met cijfers te beoordelen, welke andere mogelijkheden zijn er dan en op welke manier beïnvloedt dat je praktijk? Met welke leerdoelen ga je werken? Hoe kunnen leerlingen de leerdoelen halen? Differentiatie? Adaptieve beoordeling? Allerlei keuzes die terug te voeren zijn op de visie die je als vakgroep hebt vastgesteld.

Verticaal verbinden

Daarbij is wel van belang dat de verschillende niveaus congruent met elkaar verbonden blijven. Hiervoor is gebruikgemaakt van constructive alignment (Borghouts & Slingerland, 2016). Elke gegeven les is terug te voeren op de leerdoelen en dus ook op de visie. Dat lijkt erg logisch, maar in de eerdere vakwerkplannen die we hanteerden hebben we daar te weinig rekening mee gehouden. Inzet telde voorheen voor 50% mee in de beoordeling, terwijl we 95% van de lestijd bezig waren met motorische ontwikkeling. Na het bepalen van de leerdoelen, zorg je er dus voor dat de lessen bijdragen aan het behalen van die leerdoelen. Bij een leerdoel binnen een domein; bijvoorbeeld een omgangsbekwaamheid zoals samenwerken, is de motorische invulling van de les een middel. De accenten die in zo'n les gelegd worden, liggen op het gebied van de omgangsbekwaamheid.

In ons geval hebben we gekozen voor een systeem met leerdoelen, gekoppeld aan criteria en het gebruik van rubrics met daarin vier niveaus. De niveaus zijn abstract beschreven, zodat ze bij meerdere uitvoeringen (zowel bewegen, regelen als omgang) toepasbaar zijn. Mocht je interesse hebben in de achterliggende visie en de eerdere keuzes die gemaakt zijn op niveau 2, neem dan gerust contact op met ondergetekende.

Hans Barmentlo en Joep van de Ven, MSc. zijn docent LO op het Heerbeek College, Noord-Brabant, Best.

▲ *Figuur 1. Schematische weergave van de niveaus (Faber C.J., Stegeman H.)*

Bronnen

Faber C.J., Stegeman H. (1998). *Onderwijs in beweging, basisthema's in de lichamelijke opvoeding*. Bohn Stafleu van Loghum, Houten.

Borghouts, L., Slingerland, M., & Vos, S. B. (2016). 'Constructive alignment in LO in Nederland: een mixed methods aanpak'. In *Abstractboek DSO2016 Groningen* (pp. 45-45). Hanzehogeschool Groningen.

Contact

j.vandeven@heerbeek.nl

Kernwoorden

vakwerkplan, constructive alignment